

Stichting van de Protestante kerk in Helenaveen

zie ook: www.geheugenvannederland.nl De inwijding eener Protestantsche Kerk in het Helena-Veen, 3 nov. 1867

en

GUSTAAF-ADOLF, 1870, p. 132 Helenaveen door P. H. TESTAS.

KERK IN HET HELENA VEEN. *bijl. 1*

10 17 september 1864 In de wijd uitgestrekte "Peel", aan de zuid-oostelijke grenzen van Noordbrabant, zijn reeds voor ettelijke jaren door sommige partikulieren vele honderden bunders hoogveen-moeras aangekocht, die naderhand overgegaan zijn in handen eener maatschappij, welke zich de afgraving en ontginning dier woeste gronden ten doel stelt, om ze van lieverlede te herscheppen in eene bloeiende veenkolonie, op de zelfde wijze als dit hier en daar in onze Noordelijke Provinciën met goed gevolg beproefd is geworden.

15 De aangekochte landstreek draagt den naam van Helena-Veen en met de ontginning is men reeds tamelijk gevorderd. Ter wederzijde van het gegraven hoofdkanaal zijn en worden vele grootere en kleinere woningen aangebouwd, die wel meest door Rooms-katholieken, maar deels ook door Protestanten bewoond worden, welke uit andere oorden des vaderlands overgekomen zijn om er zich als vaste arbeiders te vestigen. Dat is 20 eene kleine onaanzienlijke schare, doch die geenszins ontbloot is van godsdienstzin en behoefte heeft aan kerkelijke gemeenschap. Hoe zal intusschen aan die behoefte voldaan worden, bij den verbazenden afstand die er ligt tusschen deze eenzame plek en de naaste kerkgemeente Deurne, waartoe dit gedeelte van de Peel behoort?

25 In 1850 werd door den toenmaligen predikant dier gemeente, ds. Breunissen Troost, voor 't eerst de publieke aandacht op deze zaak gevestigd. In spijt van schier onoverkomelijke hinderpalen, gevoelde hij onweerstaanbare roeping om in het Helena-Veen den eersten evangelie-arbeid te verrigten, en bleef na zijn vertrek naar Hoorn in 1859 nog zoo bekommerd over den geestelijken nood der arme bewoners, dat hij, om 30 daarvan ene openlijk getuigenis te geven en tevens iets tot leniging te kunnen bijdragen, drie aldaar gehoudene godsdienstige toespraken in het licht gaf (te Arnhem bij van der Wiel, 1860). Aan het merkwaardige Voorberigt van dit werkje ontleenen wij de volgende bijzonderheden.

35 Reeds in het jaar 1855 waren op het terrein der ontginning eenige Protestantsche
arbeiders, uit Overijssel herkomstig, tijdelijk gevestigd, welk getal in het volgend
jaar tot omstreeks vijftig klom. De eerste openbare godsdienst-oefening werd toen in
hun midden gehouden en door eene groote schare andersdenkenden mede bijgewoond. Zij
40 maakte zoo diepen indruk, dat de heer Troost aan het dringend verzoek om dit werk van
tijd tot tijd te herhalen, geen weerstand bieden mogt. Maar de uitvoering was geen
geringe zaak. De verre togten heen en terug, telkens van drie uren, langs ongebaande
en gevaarlijke wegen, waren moeilijk en kostbaar, en aan eene geschikte plaats voor
de godsdienst-oefening ontbrak het ten eenemale. Nadat echter aan deze bezwaren in
45 1858 eenigermate te gemoet gekomen was, bleef het altijd nog wel treurig gesteld,
maar kon er toch zekere regelmaat bij het godsdienstig werk in acht genomen worden,
en daarbij werd de hoop op eene betere toekomst levendig gehouden door het loopende
gerucht, dat er bij de Direktie der Maatschappij een plan bestond, om stichting eener
Protestantsche Gemeente met eigen kerkgebouw, zoo als de Roomsche-Katholieken reeds
50 lang bezaten, met kracht te bevorderen. Deze hoop was het dan ook, die Breunissen
Troost den moed gaf om in het trotseren der bestaande hindernissen te volharden, tot
dat hij naar zijne nieuwe standplaats moest vertrekken, waar helaas maar al te
spoedig de dood den waardigen man van zijn gezegenden arbeid afriep. Hij ging heen en
stierf met de beste wenschen voor het Helena-Veen, en bestemde de geldelijke
opbrengst van zijn boekje (f190,87) voor eene bijdrage tot de stichting eener nieuwe
kerkgemeente aldaar. Inderdaad, eene kostbare nalatenschap, wanneer men haar als de
55 eerste gift, als het begin van een groot en heilig werk beschouwen mag!

In hoever nu later op dezen gelegden grondslag is voortgebouwd, en wat er nog verder
kan en moet gedaan worden om het licht des evangelies in dat afgelegen oord op den
kandelaar te plaatsen en te bewaren, hiermede hebben de ondergeteekenden deels door
60 naauwkeurige informatie, deels door persoonlijk onderzoek op de plaats zelve, onder
de vriendelijke leiding van den Directeur der Maatschappij, zich zoeken bekend te
maken. En daarbij is hun tot hunne blijdschap wel niets duidelijker gebleken, dan dat
het goed begonnen werk met groote kracht is voortgezet door den tegenwoordigen
predikant van Deurne, die gedurende betrekkelijk korten tijd meer dan vijftig malen
65 den togt naar het Helena-Veen ondernomen, maar ook bij zijne prediking en
catechisatiën over 't algemeen bijzondere belangstelling heeft mogen ondervinden.
Niet slechts Nederlandsche bewoners, maar ook vreemdelingen schaarden zich rondom
hem, talrijke arbeiders namelijk uit Westfalen, die een groot deel des jaars aldaar
plegen door te brengen en slechts enkele malen een bezoek ontvangen van een leeraar
70 uit hun eigen land, den Heer Grashof uit Süchtelen. In zekeren zin kunnen dus ook
deze lieden als behoorende tot de Protestantsche gemeente van het Helena-Veen worden
aangemerkt; en daar zij verklaren onze taal zeer goed te verstaan en tevens niet
weinig prijs toonen te stellen op krankenbezoek en herderlijke toespraak, zoo durven
wij vertrouwen, dat er onder hunne meer gegoedde landgenooten voor de eventuele
75 stichting eener kerkgemeente gaarne iets zal worden bijgedragen.
Van jaar tot jaar begint intusschen de nieuwe kolonie zich uit te breiden en worden
de stoffelijke vooruitzichten gunstiger. Naar die evenredigheid laat het zich
verwachten, dat ook het getal Protestantsche bewoners zal aangroeijen, maar tevens de
behoefte aan gezette Evangelieprediking grooter zal worden. Dat zij aanvankelijk diep
80 gevoeld wordt, blijkt uit velerlei proeven. Zelfs ontdekt men reeds sporen van
kerkelijk leven. Wanneer er b. v. in het Veen niet kan gepredikt worden, deinsen
sommigen voor de wandeling naar Deurne niet terug en offeren den ganschen Zondag op
om daar de kerk te bezoeken. En, wat nog meer zegt, de arbeiders hebben zich bereid
verklaard om 1 pct. van het werkloon voor hun godsdienstig belang te blijven
85 afzonderen, op de wijze als zij dit reeds geruimen tijd gedaan hebben ter goedmaking
van onvermijdelijke kosten voor de overkomst van den Deurnschen predikant. Doch in
weerwil van deze en soortgelijke verblijdende verschijnselen, of liever nu nog des te
meer, moest men vurig blijven wenschen, dat de Evangeliedienst in het Helena-Veen zoo
spoedig mogelijk op vasten en geregelden voet mogt gebragt worden. De kerkeraad van
90 Deurne heeft zich daarom in 1862 verplicht geacht om bij het Gouvernement een
hulpprediker voor die landstreek aan te vragen, en binnen eene maand werd dit
verzoek, voorloopig voor den tijd van een halfjaar, gunstig toegestaan. Evenwel,
hoezeer wij ons verheugen dat het nu onlangs gelukt is den Heer J. C. C. Abbing
candidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van Zuidholland, tot de aanvaarding van
95 dien post bereid te vinden, zoo mogen wij toch niet ontveinzen, dat in het gegeven
geval die maatregel ons toeschijnt onvoldoende te zijn en op den duur niet tot het
gewenschte doel te kunnen leiden. Is toch de aanstelling van een hulpprediker op zich
zelf niets meer dan een tijdelijk en gebrekkig hulpmiddel; hier ter plaatse zal
misschien de ijverigste en beste man niet kunnen doen wat hij zou wenschen en

100 behoren. Vooreerst blijft nog altijd dit gewigtig bezwaar, dat het aan localiteiten
voor godsdienstoefeningen en katechisatie ontbreekt. Werden deze tot dusver gehouden
in het kleine schoolvertrek, de ervaring leert, dat dit naauwelijks de helft der
opkomenden bevatten kan, terwijl het buitendien niet langer zal kunnen worden
105 ingeruimd, wanneer eerlang het onderwijs der jeugd door den gemeenteraad volgens
de wet wordt geregeld. Het is waar, de Directie der Maatschappij is in dit geval
bereid om eenige ruimte te vergunnen in een magazijn; doch dit is een donker gebouw,
uiterste bedompt en laag onder verdieping en het zal ook al weder gebruikt mogen
worden alleen dan, wanneer er geen voorraad van boekweit in behoefte geborgen te
worden.

110 Hierbij komt nog dat het kleine huisje, hetwelk bij gebreke van iets beters door de
Directie tot woning voor den toekomstigen Hulpprediker is ingerigt, zoover beneden
het middelmatige is, dat het, zoo er geen vooruitzigt op spoedige verandering gegeven
wordt, haast onmogelijk kan gevergd of verwacht worden dat zich op den duur iemand
van fatsoenlijken stand en verkregene bekwaamheid zal laten vinden, om in dat eenzame
115 en woeste oord, onder zoo droevige omstandigheden, met opoffering van schier alle
gemakken en genoegens des levens, en bij eene bitter schrale bezoldiging, een
moeijelijk dienstwerk te gaan verrigten. En wat ten slotte nog de meeste bekommring
inboezemt, is de vrees dat 't betamelijk eergevoel der kleine gemeente zelve, bij zoo
volslagen gemis der noodigste hulpmiddelen en gelegenheden om waardig onder hare
120 Mede-christenen op te treden, zóó diep zal gekrenkt worden, dat er al ras óf kwijning
van het godsdienstig leven uit zal ontstaan, ófwel het gevaar dat de beste
huisgezinnen, die men zoo gaarne in de kolonie zou willen behouden, haar zullen
verlaten en anderen van hun voornemen om er zich te vestigen zullen afzien, enkel
omdat zij voor zich en hunne kinderen te veel prijs stellen op de bevrediging der
125 hoogste behoeften.

Nederlanders! Wij vragen u met gemoedelijken ernst, of wij een zoo gevaarlijken kans
mogen wagen, waartegen de uitlokkende kans overslaat, dat door gepaste maatregelen
binnen korten tijd in het Helena-Veen eene protestantsche gemeente, de eerste nieuwe
in Noordbrabant zal verrijzen, die misschien met de aanzienlijkste dorpsgemeenten in
130 dat gewest met ter tijd zal kunnen wedijveren.

Inderdaad, ons stilzitten zou eene teleurstelling veroorzaken van de reinste en
edelste hoop door zoo velen in 't verborgene gekoesterd. Het zou eene wreede
verijdeling zijn van al den arbeid, dien het leggen van den eersten grondslag op
dezen schijnbaar ontoegankelijk bodem gekost heeft, en vergeleken moeten worden met
135 het uitblusschen van de rookende vlaswiek en het verbreken van 't gekrookte riet.
Onmogelijk kunnen wij ons zoo iets voorstellen, zoo lang wij overtuigd zijn, dat over
't algemeen de bevordering van het welzijn onzer Noordbrabantsche broeders u geene
onverschillige zaak is. Verblijdt gij er u met ons over, dat hiervoor op velerlei
wijze wordt gewaakt en gezorgd, gij zult u dan ook het lot dier arme Peelbewoners wel
140 willen aantrekken en uwe krachten met de onze vereenigen om ter vestiging en
uitbreiding van het Godsrijk in hun midden te doen wat, naar ons inzien, zonder
dralen behoort te geschieden.

Wat dit zij, behoeft naauwelijks meer genoemd te worden. Wie zou nog vragen of
twijfelen? De stichting eener Protestantsche kerkgemeente in het Helena-Veen is zoo
145 tijdig als noodig. Wij zouden zeggen: nu of nimmer kan er met betrekkelijk weinig
moeite en opoffering veel hiervoor gedaan worden. De teekenen des tijds zijn gunstig.
De behoefte en het verlangen zijn sterk opgewekt. Van onderscheidene zijden is
medewerking toegezegd. De kerkeraad van Deurne wil het zijne doen, gelijk hij reeds
gedaan heeft. Van de Synode der Hervormde kerk ontvingen wij toestemming tot het
150 inzamelen van gelden buiten de kerkgebouwen, terwijl ons verdere ondersteuning, des
noodig, is toegezegd. Ook zullen de protestantsche maatschappijen zich niet
onttrekken: de vereenigingen Unitas en Gustaaf-Adolf zijn reeds voorgegaan. En –
waaraan ons mede niet weinig gelegen is – de directie der Veen maatschappij,
mitsgaders de aandeelhouders in 't bijzonder, zullen ongetwijfeld, in het belang der
155 kolonie, behalve door afstand van het noodige terrein, waartoe in April des vorigen
jaars reeds is besloten, ook nog wel op andere wijzen elke goede poging tot dit goede
doel in de hand werken. Voorzeker wordt er, mede in verband met het traktement van
den toekomstigen vasten predikant, veel vereischt. Maar wij koesteren meer hoop dan
vrees, wij vestigen ons vertrouwen op de Christelijke liefde, die vele dingen vermag
160 en op de sympathie der vrienden van het Godsrijk, die, terwijl zij aan den Heiden in
Oosten West gedachtig zijn, gewis den armen landgenoot niet zullen vergeten.

De ondergeteekenden wenschen, onder opzien tot God, te beproeven wat er voor 's hands
gedaan kan worden. In de bewustheid, dat zij zich noch aan onbetamelijke aanmatiging,
noch aan voorbarige bemoeizucht schuldig maken, hebben zij zich tot eene Commissie
165 vereenigd. Zij meenden hun werk te moeten beginnen met deze eenvoudige mededeeling

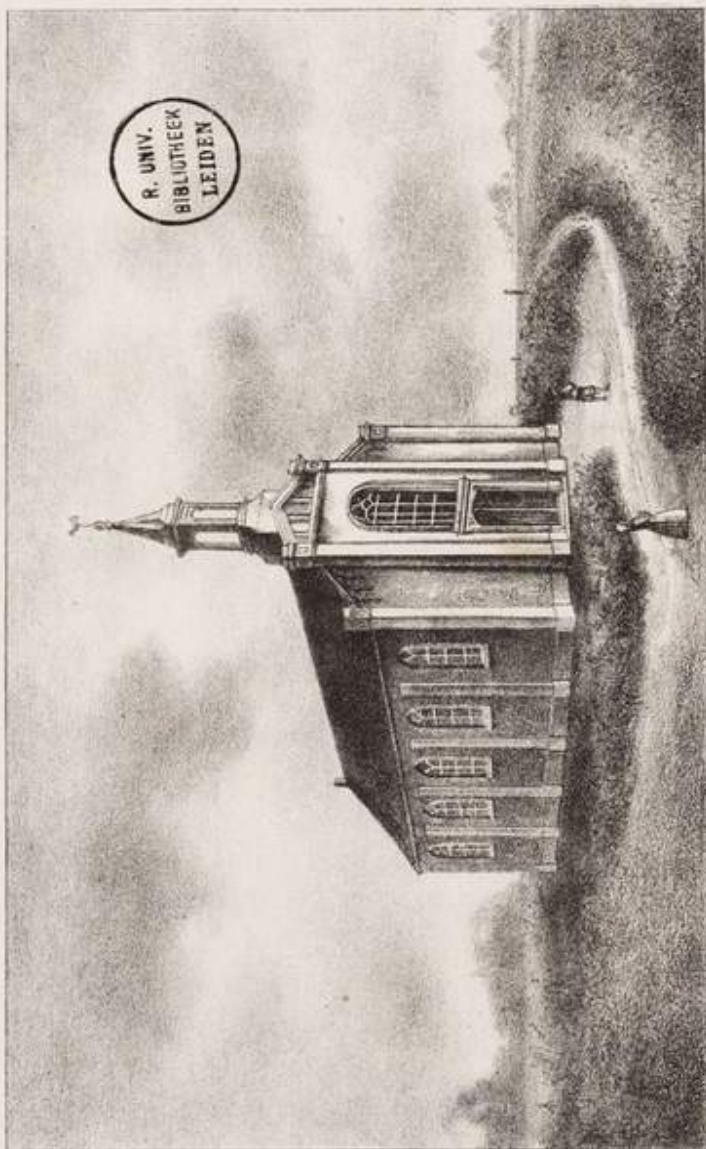
170 van den stand der zaken, ten einde daardoor uwe belangstelling gaande te maken en met te meer vrijmoedigheid uwe hulp te kunnen inroepen." Zij zijn ook bereid uwe liefdegaven te ontvangen en met goedkeuring en medewerking der betrokkene autoriteiten al zoodanige stappen te doen als verder zullen blijken noodig te zijn voor de uitvoering van het geheele plan.

De Commissie voor de Kerkstichting in het Helena-Veen:
 Dr. A. Rutgers van der Loeff, Predikant te Leiden.
 J. A. Kaub, te 's Hertogenbosch.
 175 M. M. Schim v. d. Loeff, Pred. te 's Hertogenbosch.
 P. H. Testas, te Amsterdam.
 Dr. E. Laurillard, Predikant te Amsterdam.
 Mr. J. W. Royaards van den Ham, te Utrecht.
 Mr. J. Thooft, te Zalt-Bommel.
 180 Dr. T. C. R. Huijdekoper, Pred. te 's Gravenhage.
 H. G. J. van Doesburgh, Predikant te Rotterdam.
 J. M. Peereboom, te Helmond.
 M. B. Pitlo Gz., Predikant te Deurne.
 C. L. van Riet, te Deurne.

185 De ondergeteekende, aangezocht om het belang te helpen bevorderen hetwelk hierboven staat vermeld, verklaart zich bereid om giften of toezeggingen – groot of klein – over te maken aan een der Leden van de Commissie.
 Middelburg, 14 September 1864. B. A. FOKKER.

190 **Personenregister**

P. H. TESTAS.....	1
ds. Breunissen Troost.....	1
te Arnhem bij van der Wiel.....	1
Heer Grashof uit Süchtelen.....	2
Heer J. C. C. Abbing.....	2
Dr. A. Rutgers van der Loeff, Predikant te Leiden.....	4
J. A. Kaub, te 's Hertogenbosch.....	4
M. M. Schim v. d. Loeff, Pred. te 's Hertogenbosch.....	4
P. H. Testas, te Amsterdam.....	4
Dr. E. Laurillard, Predikant te Amsterdam.....	4
Mr. J. W. Royaards van den Ham, te Utrecht.....	4
Mr. J. Thooft, te Zalt-Bommel.....	4
Dr. T. C. R. Huijdekoper, Pred. te 's Gravenhage.....	4
H. G. J. van Doesburgh, Predikant te Rotterdam.....	4
J. M. Peereboom, te Helmond.....	4
M. B. Pitlo Gz., Predikant te Deurne.....	4
C. L. van Riet, te Deurne.....	4
B. A. FOKKER.....	4

KERK IN HET HELENA-VEEN.

by Paul

DE INWIJDING EENER PROTESTANTSCHER KERK
IN HET HELENA-VEEN, 3 Nov. 1867.

Indien er van woestijnen in Nederland spraak kan zijn, dan mag die naam bij uitnemendheid gegeven worden aan de *Peel* in *Noord-Brabant*. Vóór een twintigtal jaren werden aldaar ongeveer duizend bunders hoog-veen-moeras aangekocht, die kort daarop zijn overgegaan in de handen eener Maatschappij, welke zich het afgraven en ontginnen dier woeste gronden ten doel heeft gesteld, ten einde ze van lieverlede te herscheppen in eene bloeiende veenkolonie, zooals wij ze in de provincien Groningen en Drenthe hebben zien verrijzen.

De aangekochte landstreek draagt den naam van *Helena-veen* en hare ontginning gaat voorspoedig voort. Ter wederzijde van het gegraven hoofdkanaal zijn en worden onderscheidene grootere en kleinere woningen aangebouwd, die wel meerendeels door roomsch-katholieken bewoond worden, maar toch ook voor een deel door protestanten, uit andere oorden des lands overgekomen, om er zich als vaste arbeiders te vestigen. Deze maken eene kleine onaanzienlijke schare uit, doch die, geenszins ontbloomt van godsdienstzin, ook behoefte toont te gevoelen aan kerkelijke gemeenschap. Maar hoe kon immer aan die behoefte behoorlijk voldaan worden, daar de afstand van

de naaste kerkgemeente *Deurne*, waartoe dit gedeelte der *Peel* behoort, meer dan twee uren beliep.

In 1850 werd door den toenmaligen predikant van *Deurne*, wijlen Ds. BREUNISSEN TROOST, voor 't eerst op den verlaten toestand dezer menschen de aandacht gevestigd, terwijl hij zelf deed, wat hij kon, om er in te voorzien door, in weerwil van schier onoverkomelijke zwarigheden, van tijd tot tijd in de nieuwe kolonie te gaan prediken. Na zijn heengaan werd dit werk in 1859 opgevat en met grooten ijver voortgezet door zijn opvolger, Ds. M. P. PITLO, die zich tevens de belangen aantrok der Westfaalsche arbeiders, die er geregeld een gedeelte des jaars plegen door te brengen. Doch naarmate alzoo de werkring uitgebreid werd, deed zich de behoefte aan eene meer vaste en ordelijke regeling der zaak levendiger gevoelen, en achtte zich de kerkeraad van *Deurne* ten laatste verplicht, bij het Gouvernement aanvraag te doen om een hulpprediker voor het *Helena-veen*. Dit aanzoek werd gunstig toegestaan en de heer J. C. C. ABBING, destijds kandidaat bij het prov. kerkbest. van Zuid-Holland, liet zich de benoeming tot deze taak welgevallen. Sedert is het, zooals zich verwachten liet, in vele opzichten, bijzonder wat de pastoraal en de katechizatie betreft, beter gegaan dan vroeger, maar toch bleef nog een der voornaamste zwarigheden bestendig voortduren — volslagen gemis, namelijk, van een geschikt lokaal voor de godsdienstoefeningen. Het schoolvertrek was te klein en de plaats in een boekweit-magazijn, die in sommige tijden van 't jaar voor dit doel kan worden afgestaan, was donker en laag van verdieping en had buitendien een te onwaardig voorkomen, in vergelijking van het kerkgebouw der roomsch-katholieke medeburgers. Hierbij kwam nog, dat het kleine

huisje, tot woning van den hulpprediker bestemd, zoo ver beneden het middelmatige moest geacht worden, dat de twijfelmoedige vraag oprees, of wel op den duur een jong mensch van fatsoenlijken stand en verkregen bekwaamheid, den moed en de veerkracht zou hebben om in dat woeste eenzame oord, met opoffering schier van alle gemakken des levens, een moeielijk dienstwerk te verrichten — en dat nog wel bij eene uiterst schrale bezoldiging. Nogtans is ABBING hiervoor niet teruggedeeinsd. Niet minder dan drie jaren heeft hij met gemoedelijke trouw zijn hulppredikersambt bekleed en gedurende dien tijd zelfs nog eene predikants-beroeping naar elders van de hand gewezen. Wel een blijk dat hij zijne kleine kudde had liefgekrengen, gelijk zij zich ook zeer aan hem gehecht betoonde. 't Moet echter gezegd worden, dat het hem ook niet aan velerlei andere aanmoediging ontbreekt. Zijne woning werd in dragelijken toestand gebracht, zijn traktement door de maatschappij van *Unitas* en vervolgens door eene belangrijke bijdrage uit de kas der G.-A.-V. aanmerkelijk verhoogd. En ook nog langs een anderen weg zag hij zich betere vooruitzichten in de toekomst geopend.

Het *Helena-veen* ontving namelijk in het voorjaar van 1864 bezoek van een paar heeren uit 's Hertogenbosch, benevens een predikant uit Leiden, die bij de belangstelling, welke het grootsche werk der landontginning hun inboezemde, tegelijk door al wat ze van hunne protestantsche geloofsgenooten hoorden en zagen, zich tot innerlijke deelneming in hun kerkelijk lot bewogen gevoelden. Op de plaats zelve kwamen zij al aanstonds tot het besluit om te trachten, uit welwillende en invloedrijke mannen in ons vaderland eene commissie te vormen, wier doel en streven zijn zou in de eerste plaats te zorgen voor een

protestantisch kerkgebouw en dan later, zoo mogelijk, ook maatregelen te beramen tot vestiging eener zelfstandige hervormde gemeente in het Helena-veen.

Deze commissie, die zonder veel moeite in het leven werd geroepen, begon haar werk met de uitgaaf van eene kleine brochure, waarin aan de protestanten van Nederland van het visum repertum eenvoudig mededeeling gedaan en hunne medewerking dringend werd ingeroepen. Zij zag zich in hare goede verwachting niet bedrogen en kon na betrekkelijk korten tijd, toen er eenige duizenden guldens bijeengebracht waren, reeds een begin maken met schikkingen voor den bouw eener kerk. Gaarne wilde de directie der Veenmaatschappij haar zooveel noodig de hand bieden en gaf niet slechts keuze van plaats, maar verklaarde zich ook bereid om kosteloos voor het bewuste doel een bunder lands af te staan. Nu werd een met de onderneming zeer ingenomen bouwmeester geraadpleegd, die met de commissie ten volle overtuigd was, dat, bij het maken en beoordeelen van teekening en bestek, zooveel mogelijk behoorde gelet te worden op doelmatigheid, degelijkheid en zuinigheid. Kortom, op de ten vorigen jare gelegde grondslagen werd voorspoedig voortgebouwd en vóór de maand November dezes jaars was de bouw voltooid. Wij hebben gemeend, dat eene afbeelding er van hierbij te voegen wel der moeite waard was.

Bij al zijne eenvoudigheid prijkt de uitwendige vorm van het kerkje toch nog met zekere elegantie. Ook het inwendige is keurig afgewerkt. De bevallig gewelfde zoldering en de net geverwde banken voor driehonderd zitplaatsen, maken een aangename indruk. Onder den toren is een ruim portaal, aan welks eene zijde zich de ingang bevindt tot een kleine consistoriekamer. Overigens

veel doen. Gedurende den laatst verloopenen zomer was Mevr. P. 5 weken afwezig; een zeer berekende persoon, die echter geen Waalsch verstonde, zou het onderwijs voor haar waarnemen. Na hare terugkomst ontdekte Mevr. P. langzamerhand, dat de gewoonte, aan vele verwaarloosden eigen, om elkander door teekenen en voor anderen onbegrijpelijke woorden te verstaan, ook in hare school veld gewonnen had, daar sommigen harer leerlingen begonnen waren in het Waalsch eene gedachtenwisseling te houden, die nog juist in tijds gestuit werd, om niet hoogst verderfelijck op de geheele school te werken.

Deze school oefent, door middel van de kinderen, een gezegenden invloed uit op de ouders en wordt alzoo meer en meer tot een band voor de geheele gemeente. Groot is de vreugde dezer opvoeders, wanneer zij de leerlingen, die hun zóóveel strijd en zóóveel gebeden gekost hebben, ver genoeg gebracht zien, om hunne belijdenis te kunnen afleggen en te mogen aanzitten aan de tafel des Heeren. Het is met het christelijk onderwijs als met het zaad, dat een mensch in de aarde wierp, en voorts sliiep en opstond, dag en nacht, dat het zaad opschoot en lang werd, zonder dat hij zelf wist, hoe. Enkele malen droeg het hier gestrooide zaad een liefelijke vrucht; dikwijls scheen het daarentegen aanvankelijk verloren; somwijlen kwam het eerst verzonkene later nog terecht. Menigmaal zien deze opvoeders de kinderen, die aan hunne leiding waren toevertrouwd, naar verre oorden trekken; maar de meesten blijven in briefwisseling met hen en die brieven getuigen steeds van een groote gehechtheid, maar ook niet zelden van een blijvenden band met hen door het geloof in JEZUS CHRISTUS en van dankbaarheid aan God, die hen te Seraing gebracht heeft en zóó tot de

kennis van den eenigen naam, die gegeven is onder den hemel, door welken wij moeten zalig worden. En toen, in den zomer van 1866, ook Seraing niet gespaard bleef voor de schrikkelijke verwoestingen der cholera, getuigde menig sterfbed, ook van kinderen, van de blijde hope van «naar JEZUS te gaan.»

Door de geregelde prediking van het evangelie, door huisbezoek en onderwijs ontstond er langzamerhand te Seraing een christelijke gemeente. Voor velen was het kerkgaan iets geheel nieuws; ze hadden toch in geen 25 jaren een preek gehoord. Bij anderen was de groote afstand, of wel de nachtelijke arbeid een overwegend bezwaar. Maar de meesten werden zeer trouwe kerkgangers, zoodat er zelfs menschen zijn, die te half zes op weg moeten gaan, om te tien uren in de kerk te zijn. «In de kerk» — dat is: zoolang de kerkbouw nog niet voltooid is, ten huize van den predikant, in een vrij klein schoolvertrek, met twee ramen aan de straat en nog een kamertje er achter, waar het harmonium staat, dat het gezang begeleidt en door Mevr. PETERSON bespeeld wordt. Als men deze lokaliteit aanziet, schijnt het ongelooflijk, dat men er vijf jaren lang kerk heeft kunnen houden, te meer, daar er op de christelijke feestdagen dikwijls 250 menschen tegenwoordig zijn.

Elken zondag hebben er twee Duitsche godsdienstoeeningen plaats; woensdags houdt de predikant een bijbel-lesing te Seraing en donderdags een in een dorp, dat een uur verder ligt. Niet alleen is de opkomst goed, maar ook de invloed van het gehoorde op hart en leven is gezegend. Het evangelie is ook hier gebleken, een kracht Gods te zijn. Als de predikant vaak oude menschen hoort betuigen: «Wij kunnen God niet genoeg

danken, dat Hij u tot ons gezonden heeft; wij zijn thans als op nieuw geboren.» dan kan men deze woorden op het inwendig leven van sommigen, maar vooral ook op den veranderden uitwendigen toestand van velen toepassen. Zonderling, deze menschen, al verdienen zij nu niet meer dan vroeger en al werken zij niet meer des zondags, zijn toch niet meer zoo arm als voorheen; ja, zij helpen menigeen, die in nood verkeert. Toen de vroomheid een plaats kroeg in het hart en de bijbel in het huis, zijn orde en spaarzaamheid mede naar binnen getreden en, terwijl men zich vroeger in de herberg aan spel en vechtpartijen overgaf, heeft men thans zijn «te huis» gevonden bij vrouw en kinderen en neemt men deel aan een door den Heer P. opgerichte zangvereniging of leest men de godsdienstige en andere bladen van een christelijk leesgezelschap. Een vrome, bejaarde weduwe, uit den fatsoenlijken stand, die vele wederwaardigheden doorleeft, wijdt nog hare laatste krachten om te evangeliseeren, aan kleine kinderen het breien te leeren en de zieken op te zoeken en te vertroosten uit het Woord Gods.

Groot is de zegen, dien de Heer over dezen arbeid heeft uitgestort. Maar bij veel, dat vreugde geeft, is er nog veel strijd en lijden. Op zijn aanhoudend gebed tot God en zijne vele pogingen, in Duitschland en België en in ons vaderland, mocht het den predikant PETERSON gelukken, een som gelds te kollekteeren, waarvoor het terrein voor een kerk aangekocht en met den bouw een aanvang gemaakt is. Maar er is nog veel noodig in dit en in zoo menig ander opzicht. Nog dezen zomer schreef de Heer PETERSON aan vrienden in Holland: «Gedenkt aan Seraing, aan onzen ontzaggelijken nood, en aan mijn volstrekt alleenstaan. Toch niet geheel alleen; de Heer

staat bij mij; dat ondervind ik iederen dag en Hij heeft mij in mijne trouwe vrouw een krachtigen steun gegeven. Maar wat vermogen wij? Het is drukkend, zooveel zondenood te zien, die telkens hooger stijgt, zonder dat ergens een dam wordt opgeworpen; te zien, wat te doen is, en toch zoo weinig anders te kunnen doen, dan het den Heer te klagen"; . . . en een weinig verder: «Hoeveel is hier nog in de kracht Gods tot stand te brengen! Bedenk ik, dat wij nog geen schoollokaal hebben en ik er, na onze kerk, zoo gaarne een zag verrijzen, dat onze mannen door ongezonden en zwaren arbeid in de mijnen, vaak ook door een zondig leven, op hun 40ste of 50ste jaar onbekwaam tot den arbeid zijn en moeten bedelen en ik er nog zoo gaarne eens eenigen opnam, opdat zij zich rustig op den dood voorbereiden konden; — zie ik, dat er niet alleen in Seraing, maar ook verder, voor onze protestantsche weezen hoegenaamd niet gezorgd wordt, zoodat ik mij gedrongen gevoeld heb, het vaste besluit te nemen, de eerste weezen, die hier komen, voor mijne rekening te nemen, — houd ik daarbij in het oog, dat, bij vaak voorkomende ongelukken of krankte, onze zieken in het hospitaal blootgesteld zijn aan allerlei kwellingen, b. v. aan de voortdurende pogingen der nonnen om ze roomsch te maken, dan had ik zoo gaarne ten minste twee kamers, ieder met twee bedden, om bij voorkomende gelegenheid onze mannelijke en vrouwelijke zieken en gekwetsten te kunnen opnemen; — zie ik, hoe menigmaal nog onbedorven jongelieden en zelfs getrouwde mannen (die hier des winters komen werken, terwijl vrouw en kinderen zoolang in het vaderland achterblijven) hier aankomen, maar spoedig in de zedeloze kosthuizen, waarin zij zich, bij gebrek aan andere, *moeten* begeven, lichamenlijk

heilvoorspellend voortteeken, dat met feestelijke blijdschap mag worden begroet.

Na de korte uiteenzetting dezer gedachten volgde nu een plechtig woord van tempelwijding, waarop, door gemeenschappelijk gebed en gezang, het zegel der aanwezigenden werd gedrukt.

Vervolgens gebruikte de spreker den tekst in den *figuurlijken* en door den schrijver bedoelden zin, om nu verder aan te wijzen, hoe wederkeerig de landontginning een eigenaardig nut heeft voor den godsdienst. Zij is immers haar schoonste leerbeeld en kan daarom der nog weinig gevormde gemeente van *het Helena-veen* tot rechtsnoer dienen voor de regelmatige, voorspoedige en zelfstandige ontwikkeling van haar godsdienstig en kerkelijk leven. Hoe jeugdig ook nog, zij heeft reeds de edele bestemming om, als een geestelijke akker, rijke en goede vruchten te dragen tot verheerlijking van God. Ook aan hare ontginning en verdere bebouwing wordt door de hulp van God en menschen tot op den huidigen dag veel gearbeid en zal voortdurend, met zaaien, planten en besproeien, nog veel gearbeid worden. Roeping en plicht vorderen dus van haar, dat zij, met hare bestemming voor oogen, zelfstandig streve naar geestelijken wasdom, maar tevens zich de leiding van God en de zorg van menschen zachtmoedig en dankbaar late welgevallen. Roeping en plicht vorderen niet minder, dat zij de hulpmiddelen, haar geschonken, hoog waardere en ijverig gebruike, maar dan ook rustig en moedig de toekomst te gemoet ga in het blijde vooruitzicht, dat, waar onze dierbare christelijke godsdienst, in welken vorm ook beleden, de gezelschap is der landontginning en deze wederkeerig een leerbeeld en voorbeeld voor het godsdienstig leven, *daár* zekerlijk eens

zoo goed mogelijk zal verwezenlijkt worden het ideaal eener herschepping van woeste en ledige gronden in een Eden van aardsche welvaart, geheiligd door de gemeenschap met God.

Op dit betoog volgde een woord van opwekking der jeugdige gemeente tot behartiging van het laatst gesprokene, waarop wederom door haar zelve met al de aanwezigen in gemeenschappelijk dankgebed en lofgezag het Amen werd uitgesproken!

Hiermede was de eerste samenkomst in het nieuwe kerkgebouw afgelopen en ging elk zijnen weg. Maar de gezamenlijke protestantsche bewoners van het *Helena-veen* vereenigden zich weldra op nieuw in een daartoe beschikbaar gesteld lokaal en werden aldaar op een eenvoudige wijze onthaald, waardoor zij gelegenheid hadden om den band van broedelijke liefde en verdraagzaamheid en het verbond van maatschappelijke en kerkelijke eendracht op andere feestelijke wijze te bevestigen. Onvergetelijk zal die dag zijn voor hen en voor al de getuigen!

Maar gedenkwaardig bovenal, mag hij zijn voor u, christelijke menschenvrienden in *Nederland!* die aan deze kerkstichting uwe offers hebt gebracht. De aangename bewustheid van voor het Godsrijk iets goeds te hebben gedaan, wordt nog verhoogd door den oprechten dank van zoo velen, aan wie nu een onschatbare en duurzame weldaad is bewezen. De commissie dankt niet minder voor het vertrouwen in haar gesteld. Maar zij mag hare taak nog geenszins als geëindigd beschouwen. Niet meer dan een grondslag is nog maar gelegd van hetgeen worden moet. Op de kerkstichting behoort *de vestiging van een zelfstandige kerkgemeente* te volgen. Het werk van den hulp-prediker moet vervangen worden door den dienst van een

eigen herder en leeraar, in het genot van eigen woning en bezoldiging. Mag men al voor het bouwen eener pastorie op de medewerking der Synode eenige hoop vestigen, dan blijft nog over het verzamelen van een fonds voor de wederheft van een predikants-traktement, daar de hooge regeering alleen in dat geval de andere helft toekent en voor het ontbrekende van de Synode, des gevorderd, slechts een kleine bijdrage kan worden verwacht, omdat de hiervoor bestemde middelen van her fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften der gemeenten nog beperkt zijn. Voor het traktement eens predikants zijn, na het bouwen der kerk, van de f 10,000 ontvangen giften nog slechts f 3,000 in kas en die som moet noodwendig nog meer dan verdubbeld worden! Mag de commissie haar goed begonnen werk laten varen? Kan zij het voortzetten zonder op nieuw een beroep te doen op de welwillende en weldadige medewerking der christelijke liefde? Zou dit ernstige en minzame beroep vruchteloos zijn en onbeantwoord blijven? Neen! zegt de liefde, die alle dingen geloof en hoopt. En daarom zal de commissie niet rusten, alvorens zij de moeilijke maar belangrijke taak, die zij zich heeft voorgesteld, volbracht heeft, namelijk *de volledige stichting der eerste nieuwe protestantsche kerkgemeente in Noord-Brabant sedert het sluiten van den vrede van MUNSTER in 1648!*

De Commissie.

Deze commissie bestaat uit de HH. Dr. A. RUTGERS VAN DER LOEFF, Predikant te *Leiden*. J. A. KAUB, te *'s Hertogenbosch*. M. M. SCHIM VAN DER LOEFF, Em. Predikant te *'s Hertogenbosch*. P. H. TESTAS, te *Amsterdam*. Dr. E. LAURILLARD, Predikant te *Amsterdam*. Mr. W. J.

ROJJAARDS VAN DEN HAM, te *Utrecht*. Mr. J. THOOF, te *Zalt-Bommel*. H. G. J. VAN DOESBURGH, Em. Predikant te *Rotterdam*. Mr. M. A. HARTMAN, te 's *Gravenhage*. J. M. PEEREBOOM, te *Helmond*. M. B. TITLO GZ, Predikant te *Zoelen*. W. G. REDDINGIUS JHZ., Predikant te *Deurne*. C. L. VAN RIET, te *Deurne*. Gelijk zij, alsmede de uitgevers der Kerk. Courant zich bereid verklaren om giften te ontvangen, zoo wordt de behartiging dezer zaak mede ten sterkste aanbevolen door het Hoofdbestuur der Ned. G.-A.-V.